

DOI: 10.7596/taksad.v3i1.287

Güzide Komutanlarımızdan Muhittin Paşa, Orduda ve Anadolu'daki Hayat, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti

Peyami Safa*

Çev: Aran ERBİLLİ**

Öz

Muhittin Paşa, Türkiye'nin büyük milli mücadelesinde kendisini icraatlarıyla göstermiş ve ispatlamış özellikle ordu teşkilatına hâkim olan, tecrübeli ve başarılı komutanlardan birisidir. Milli mücadelede Anadolu'nun en buhranlı zamanlarında Türk ruhu ile cephe gerisinde çabalar gösteren ve yılmadan çalışan bir seçkin komutandır. Anadolu'daki Kastamonu, Adana ve bölgelerinde, Sakarya ve İnönü savaşlarında, acemi halkın örgütlenmesinden tutmuş askeri eğitimlerine kadar önemli vazifelere de bulunmuş ve büyük cesaret sergileyerek her kesi ülkenin savunmasına hazırlamıştır. Yunanlıları İzmir'de denize dökmeden önce, dağılmaya doğru giden, acınacak bir durumda olan ve kendisini bile savunamayan bir Türk ordusunu yan yana toplayarak, savaşa hazır bir duruma getirmiştir. Hatta bu tecrübeli Türk komutanı, Anadolu'da halk örgüt kavramını bile bilmezken, özellikle Kastamonu ve çevresinde büyük bir başarıyla eli silah tutamayan halkı özenle örgütlemiş ve sorunları göğüsleyerek askeri eğitimlerini üstlenmiştir. Dolayısıyla, durmadan çalışan Muhittin paşa, Anadolu'nun en tehlikeli ve düşman ateşiyle karşı karşıya kalan zamanında yepyeni, dinç ve eğitilmiş gücü cepheye sevk ederek, düşmanın üstün güçle saldırısını def edebilmiştir. Muhittin paşa, düşmanı denize dökerek zaferi Anadolu'ya getiren ve bu muazzam işi başaranlar arasında halkın saygı ve sevgisini kazananlardandır. Yüksek seviyede

* Safa, P. (1928). Güzide Serdarlarımızdan Muhittin Paşa, Orduda ve Anadolu'daki Hayatı, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti. İstanbul,Orhaniye Matbası, 20 sayfa. 1899- 1961,Türk yazar, gazeteci, hikaye ve romancısı.

** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans

askeri ve idari kabiliyette sahip olan Muhittin Paşa ikinci faaliyeti de Adana'da olmuş ve Türkiye-Fransa arasındaki Kilikya anlaşmasının 11'inci Maddesi gereği, Türkiye-Suriye arasındaki gümrük mukavelesi aktı için Beyrut'ta kurulan komisyonda Türkiye tarafından bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhittin Paşa, Anadolu, Türk Ordusu, Milli Mücadele, Sakarya ve İnönü savaşları, Türkiye-Fransa İtilafnamesi.

One of Our Distinguished Commanders, Muhittin Pasha, His Life, Biography and Personality In Anatolia And Army

Abstract

Muhittin Pasha was one of the most experienced and successful commanders, who proved and demonstrated his performances especially in the dominant of military organization in Turkey's great national struggle. During the terrible time of Anatolia in the national struggle, he worked tirelessly with Turkish spirit behind the front. In Kastamonu, Adana and their regions, and in the Battles of Sakarya and İnönü, he kept the organization and the military training of the recruits up, and displayed a great courage in preparing everyone for the defense of country. Before driving the Greek forces into the sea in Izmir, and when the Turkish army was nearly collapsing and it could not even defend itself, he collected the army, and made it ready for the war. In fact, in Anatolia, especially in Kastamonu and its region, the people even did not know the concept of organization. Therefore, he organized them and got people to make military training, who were unable to keep a weapon. In the most dangerous times of Anatolia, Muhittin Pasha tried and worked non-stop to train in the front, defend high attack of enemy power, and drive the enemy forces into the sea. The people of Anatolia greatly respected this man, who had brought them a great victory. The second activity of Muhittin, who had a high-level military and administrative talent, was in Adana. He was the representative of Turkey in the commission founded in Beirut for the act of Turkey-Syrian Customs Agreement which was the requirement of Article 11th of Cilicia Agreement between Turkey and France.

Key Words: Muhittin Pasha, Anatolia, Turkish Army, Great National Struggle, The Battles of Sakarya and İnönü, Turkish-French Agreement.

GİRİŞ

Hiç bir harp, şu son büyük milli mücadelemiz kadar, bize büyüklerimizi hakiki meziyetleriyle tanıtmamıştır. Yalnız Anadolu mücadeleleri bize öğretti ki memleketimizde “adam kıtlığı” denen şey yoktur. Bilakis, en buhranlı zamanlarda Türk ruhu binlerce kahraman yaratabilmektedir.

Tercüme-i hallerini ayrı ayrı eserciklerle neşrettiğimiz büyük serdarların hayatı biraz dikkatle gözden geçirilirse hemen görülür ki, inkılâptan sonra, on beş senelik muazzam tarihi vakalar, bilhassa orduya mensup büyüğümüz için hakiki bir eğitici olmuştur. Kıymetli mevzuumuzu teşkil eden Muhittin Paşa dahil olduğu halde, bütün kumandanlarımız, on beş seneden beri memleketin her buhranlı anında imdadına koşmuş ve vakadan ayrı ayrı edindikleri büyük tecrübelerle Anadolu mücadelesine atılmış, başarılı olmuşlardır.

Milli cenkte iş gören büyük serdarlarımız, ifa ettikleri vazife itibariyle iki kısma ayrılabilirler:

Birincileri, doğrudan doğruya cephede, ateş karşısında, çadırlarda, plan ve harita başında çalışanlar, tearuzları sevk ve idare edenler harbin cephe kısmında faaliyette bulunanlardır.

İkincileri ise, birinciden daha az olmayan “cephe gerisi” hizmetlerini, menzil teşkilatını, efradın talim terbiyesini, ordunun “gerekirdiği” vazifelerini idare edenlerdir.

Muhittin Paşa bu ikinci kısma mensup serdarlarımızdandır. Anadolu faaliyetlerine tahsis ettiğimiz sahifelerden anlaşılacaktır ki, müşarün-ileyh (adı geçen şahıs), Kastamonu ve havalisindeki kumandanlığında, acemi efradın talim ve terbiyesini, firarilerin takip ve yakalamasını, ordudaki boşlukların imlası gibi, her biri ayrı ayrı ehemmiyetlere haiz olan vazifelerde emsalsiz bir dirayet göstermişlerdir.

Fransızlarla aramızda akt olunan Kilikya itilafnâmesinden sonra da, Adana ve havalisi kumandanlığında aynı dirayeti gösteren Muhittin Paşa hazretleri, her yerde, her kesin hürmetini ve teveccühünü kazandı.

Muhtelif propagandalara ve cereyanlara sahne olan Adana havalisinde sükûnu tesis etmek, adil Türk idaresinin büyüklüğünü dosta düşmana teslim ettirmek kolay bir iş olmadığı halde, Muhittin Paşa, askeri meziyetlerine eklenen bu idari kabiliyetini de mükemmel surette gösterdi.

Bu vesile ile risalemizin nihayetinde Türkiye-Fransa itilaf namesinin maddelerini dahi dercetmeyi münasip gördük.

Muhittin Paşa Anadolu'da

Cephe Gerisi Hizmetleri-Kastamonu ve Havalisindeki Ordu Teşkilatları Faaliyetleri-Yeni Fertlerin (Askeri Erlerin) Teşkili-Adana Kumandanlığı

Yunanlılar İzmir'den denize döküldükleri gün, bütün Avrupa, hayretle soruyordu: Türkler, bu orduyu nasıl vücuda getirdiler? Öyle ya, bu kadar ehemmiyetli bir zafer kazanmak, belki ancak böyle bir ordu tesisi etmeğe bağlı bir şeydi. harp-ı umumideki mağlubiyetimizden sonra, ordu acınacak bir haldeydi. Mütarekeden evvel, fertlerin (askerlerin-erlerin), çoğu kıtalarından ayrılarak dağlara kaçmışlar, birçok faziletsizlikler girişimine bile başlamışlardır. Hele terhisten sonra, bütün ordu, çürümüş bir kumaş gibi, bir bir sökülme ve dağılmağa yüz tuttu.

Erzurum ve Sivas kongrelerinden sonra, büyük Türk inkılâplarını düşünenler ve idare edenler, evvela, bu dağınık unsurları yan yana toplamaya, hepsine uğruna çalışacakları gayeleri anlatmaya, sıcak bir mefkûre vermeyi mecburdurlar. Bundan başka, yeni bir ordu ve teşkilatı kurmak, yeni bir zabt ve rabt meydana getirmek icap ediyordu. Askeri hayata mensup olanlar, dağılmış bir ordunun kalıntılarından yeni bir ordu vücuda getirmekteki zorlukları, pek iyi takdir ederler.

Bu zorluklar nazar-i dikkate alınacak olursa, görülür ki, harplerde, cephe gerisi hizmetleri cephe hizmetleri kadar ehemmiyetli bir iştir. Ordunun teşkilatına ilgili olan bu vazifelerde adi bir ihmal, genelde vahim tehlikeler husule getirir.

Muhittin Paşa Hazretleri, taarruz değil, müdafaa kabiliyetini bile haiz olmayan ilk ordumuzu harbe kabiliyetli bir hale getirmek için hakkıyla çalışan serdarlarımızdandır.

Büyük milli mücadelemiz esnasında, kendisi Kastamonu ve havalisi kumandanı bulunuyordu. O havalide mükemmel bir ahize asker teşkilatı meydana getirdi.

Ahali, henüz, milli bir teşkilatın lüzumunu kavrayamamıştı. Bilhassa İstanbul Hükümeti'nin tamamıyla menfi icraatı, bütün Anadolu halkı üzerinde meş'um tesirler icra ediyordu. Ananesinde mevcut bir sadakatle, merkezden gelen her emre daima boyun eğmiş, hele makam hilafet ve saltanat daima merbut kalmış bir halktan, yepyeni bir inkılâp ordusu vücuda getirmek mühim bir işti. Bu yüzden, ilk defalarda, kararlar fazlacaydı. Muhittin Paşa, meydana getirdiği büyük teşkilat sayesinde, bu kararların önüne geçti.

Celp edilen fertler, şüphe yok ki henüz terbiye-i askeriyeden mahrumdu. Bu fertlerin talim ve terbiyesi için çekilen müşkülata da Muhittin Paşa katlandı.

İnönü ve Sakarya savaşlarında, Muhittin Paşa tarafından gönderilen kıtaların ne büyük yararlıklar gösterdikleri malumdur. O zaman bütün Anadolu ve İstanbul matbuatı, cepheye iltihak eden bu kıtaların kahramanlıklarından uzun uzun bahsetmişlerdi.

Bu gönderilen efradın çoğu, orduya ilk defa giren ve mükemmel talim ve terbiye görenlerdir. Bu itibarla Muhittin Paşa hazretleri, evvela halkın milli teşkilata karşı nefretiyle uzun uzadıya mücadele etmiş, Büyük Millet Meclisi'nin yüksek ve sarsılmaz gayesini herkese anlatmış, ahaliye hem mefkure, hem de görgü ve hürmet telkin ederek vatani vazifesini öğretmiştir. Bundan başka, kışlayı hakiki bir mektep haline getirerek eli hiç silah tutmayan efradı, mükemmel bir dikkat ve itina ile cepheye hazırlamıştır.

Ancak Muhittin Paşa hazretlerinin metin bir takip ve sibat-ı şemsiyesi ile hareket etmesi sayesinde ki milli mücadelenin en ateşli zamanlarında, malum fertleri en muhtaç anlarda, yepyeni, taptaze, dinç ve gürbüz kıtaları cepheye sokmak mümkün olabilmıştır. Düşmanın her yönden faik kuvvetlerle üstümüze saldırdığı o cehennemi Sakarya muharebelerinden, bu suretle, aklımızın akıyla çıktığımız gibi, İzmir'den Yunan sürülerini def eden son büyük zaferimizde de, ordumuzun kısa bir müddetle harbi kabiliyeti olarak hazır edilmiş bulunmasının yardımı görüldü.

Muhittin Paşa'nın ikinci faaliyet devresi Adana'da dır. 20 Teşrinievvel 337 tarihinde hükümetimizle Fransa'a hükümeti arasında münakit itilafnameye nazaran son ili Adana'mızda bayrağımız dalgalandıktan sonra, o havali kumandanlığı, Muhittin Paşanın üstesine verilmiştir.

Muhittin Paşa hazretleri, Adana'ya gelir gelmez, derhal adil ve mükemmel bir idare tesisine muvaffak olmuştur. Bu idare, büyük Türk unsurundan maada, diğer Hıristiyan unsurların, azınlıkların ve birçok ecnebilerin dahi muhabbet ve ilgisine mazhar oldu ve kitabımızın nihayetine dercettiğimiz itilafname ahkâmını harfi harfine tatbikte de ifayı hizmet etti.

Milli inkılabımızda bu değerli hizmetleri ifa eden Muhittin Paşa hazretlerinin ordu ve millet tarafından payansız (sonsuz) bir muhabbet ve hürmetle yad edildiğini hatırlatmaya lüzum var mıdır?

Resmi Tercüme Hali

Öğretmenliği, Beyoğlu Yöneticiliği, Alay ve Ordu Kumandanlığı, Terfileri, Madalyaları ve Nişanları.

Muhittin Paşa İstanbul'da doğmuştur. Pederi Şevki Paşadır. 304 senesi 18 Mayıs'ında, Mektebi Harbiye'den mülazımlık (teğmen) rütbesiyle neşet etmiştir.

Mektepten neşetinin müteakip, 26 Haziran'da, Mektep Harbiye-yi Şahane "Ordu Teşkilatı Muallim Muavinliği" ne nasb ve tayin edilmiştir.

306 senesi 25 Kanun-i evvelinde Mülazım Evveline (Üsteğmen) terfi edilmiştir.

309 senesi 26 Teşrinisanisinde Yüzbaşılık rütbesine terfi edilmiştir.

312 senesi 2 Mart'ta Sultan Hamid'in Fahri Yaverlerinden birine terfi edilmiş ve Kolağalığı rütbesine terfi olunmuştur.

314 senesi 14 Eylül'ünde Binbaşılığa terfi ve Mektebde İbka etmişlerdir.

324 senesi 18 Nisan'da Piyade Dairesi Birinci Şube Müdürlüğüne nakil edilmiştir.

325 senesi 9 Mart'ında, Birinci, İkinci Ordu Müfettişliği Yaverliğine tayin edilmiştir.

325 senesi Ağustos'unda, Beyoğlu yöneticiliğine tayin edilmiştir.

328 senesi 26 Temmuz'unda Muhakimat Dairesi Azalığına tayin edilmiştir.

328 senesi 25 Eylül'ünde Ordu, On Birinci Alay Kumandanlığına tayin edilmiştir.

329 senesi 18 Ağustos'unda Miralaylığa (Albay) terfi edilerek "Esir" yönetici ve Kumandanlığına tayin olunmuştur.

330 senesi 16 Teşrinisanisinde kıdemine iki sene zam ve kırmızı şeritli harp madalyasıyla taltif edilmiştir.

332 senesi birinci Kanuni evvelinde Mirlivalığa (Tümgeneral) terfi edilerek Hicaz Kolordu Kumandanlığına nasb edilmiştir.

334 senesi 16 Eylül'ünde Muharibe Gümüş Liyakat ve İmtiyaz Madalyasıyla taltif edilmiştir.

Şahsiyeti

Aklisalimi ve Muhakemesi-Ordu Teşkilatına Vukufu-Tecrübesi

Muhittin Paşa Hazretleri, orduda kuvvetli bir akli salim, metin bir mantık ve muhakeme kudretiyle maruftur. Müşarünileyhim (adı geçen şahıs) tedris ve talim ile meşgul

olmuş bölünmeleri, bu hususların inkişafına ayrıca tesir icra etmiştir. Bu mantık ve muhakeme isabeti Muhittin Paşa hazretlerinin bütün icraat ve düşüncesinde kendisini gösterir. Verdiği emri eksik veya tevil eden başka hiç bir amir çıkarmadığı gibi, uygulamalarında da muayyen temellerden zerre kadar sapmada bulunmamıştır. Tayid edilmiş zabitler ve bütün fertler, Muhittin Paşa tarafından verilen amirlerin mükemmel bir muhakeme neticesi olduğuna inanmışlardır. Bu itibarla, müşarileh, kumandasını üstlendiği ordularda düzeni sağlamada hakiki surette başarılı olmaktadır.

Muhittin Paşa'nın düşünce muhakemesi, konuşmalarında da barizdir. Gayet akıcı, kesin, düzenli konuşur. Düşünürken konuştuğunu, konuşurken düşündüğü zannedilir.

Müşarünileyhin ordu üzerinde icra ettiği iyi tesirlerin sebeplerinden biri de, harikulade dindar, namaz kılan ve takva sahibi bir zat olmasıdır. Milli mefkureyi dini mefkureye huy ederek faaliyet göstermiştir.

Ordu teşkilatına bilgisiyle maruftur (ünlüdür). Esasen mekteb-i harbiye-i şahanede uzun müddet "Ordu Teşkilatı" muallimliğinde bulunmuş olduğu cihetle bu husustaki vukufundan orduca, zaman zaman istifade edilmiştir.

Bilhassa, yoktan var olmuş gibi meydana gelen büyük milli ordumuzun ilk iptidai sayfalarında ve teşkilat yönünde Muhittin Paşa hazretlerinin tecrübesi, yetenekleri, bilgisi birçok hayırlı ve yararlı eserler meydana getirmiştir. Mübalağa etmiş olmaksızın söylenebilir ki, bugün, mükemmel, aşırı, muntazam Türk ordusunun yeryüzündeki beş kıtayı hayrete ve dehşete düşüren büyük ve harikalı zaferlerinde, Muhittin Paşa hazretlerinin bütün tesirleri vardır.

Muhittin Paşa hazretleri, bu orduyu yalnız getirip ve yığma ile kalmamış, mükemmel düzen altına alarak talim ve terbiyesine, aşırı bir tarzda tekâmülüne dahi çalışmıştır. Türk Milleti, o gayretin büyük semerelerini gördü ve bu muazzam işi başaranlar arasında Muhittin Paşa hazretlerine de en samimi hürmet ve muhabbet hislerini duyurmağa bahane aramaktadır.

Türkiye-Fransa İtilafnamesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Fransa Cumhuriyeti Hükümeti

İki memleket arasında bir itilaf aktı arzusunda buldukları cihetle Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti hariciye vekili ve mebus Yusuf Kemal Beyefendi ve Fransız Cumhuriyeti Hükümetinde Mösyö (Franklen Buyyon)u delege tayin etmişlerdir. Müşarileyhima (adı geçen şahıs) usulüne muvafık görülen selahiyetnamelerini karşılıklı

değiştirdikten sonra gelecek hususları kararlaştırmıştır:

Madde 1-Akit tarafların (tarafeyn-i akideyn), işbu itilafnamenin imzasından itibaren, aralarında hali harbin nihayet bulunacağını beyan ederler. Ordular memurini, asker ve ahalini, keyfiyetten derhal haberdar edilecektir.

Madde 2-İşbu itilafnamenin imzasının müteakip, tarafların tutuklu savaş esirleriyle veya hapiste bulunan Türk veya Fransız, bilumum şahışlar serbest bırakılacaktır. Kendilerini tutan taraf bilgisiyle bu hususta gösteriş edilecek en yakın şehre sevk olunacaklardır. İşbu madde hükmü tutuklu, hapis veya esaretin tarih ve mahalli her ne olursa olsun taraflarının bilumum tutuklunun ve hapis edilmişine şamildir.

Madde 3-İşbu itilafnamenin imzasından itibaren, azami iki ay müddet zarfında, Fransız askeri birlikleri, sekizinci maddede adı geçen hattın güneyine ve Türk askeri birlikleri adı geçen hattını Kuzey'ine çekileceklerdir.

Madde 4-Üçüncü maddede mezkûr müddet zarfında vukua gelecek tahliye ve işgal, tarafların askeri kumandanları tarafından tayin edilecek bir karma komisyon bilgisiyle tespit olunacak görüntüler ve biçimlere uygun olarak icra edilecektir.

Madde 5-Akit tarafların tahliye edilen arazide, arazi-i mezkûrenin işgalini müteakip, bir umumi af ilan edilecektir.

Madde 6-Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Misak-i Millide alenen tanınan azınlık hukukunun bu hususta Düvel-i Müttelifle ile bunların ve bazı müttelikleri arasında münakit mukavelenin aynı esasa müsteniden kendi tarafından teyit olunacağını beyan eyler.

Madde 7-İşkenderun mıntıkası için bir usulü idari mahsusa tesis olunacaktır. Mıntika-i mezkûrenin Türk ırkından olan sakinleri, kültürlerinin geliştirmesi için her türlü imkânlardan yararlanacaklar. Türk dili, orada resmi nitelikte olacaktır.

Madde 8-Üçüncü maddede zikredilen hat, gelecek şekilde tespit ve tasrih edilmiştir:

Hattı hudut, (İşkenderun) körfezi üzerinde (Papas) mevkiinin hemen güneyinde olmak üzere seçilecek bir noktadan başlayacak ve takriben (Meydani Akber)e doğru gidecektir. (Şimendifer istasyonu ve bu mevki Suriye'de kalacaktır.) Oradan hattı mezkur, (Harsu) mevkiini Suriye'ye ve (Tarmaya) mevkiyle (Kilis) şehrini Türkiye'ye bırakmak üzere Güneydoğu'ya (Cenubu Şarkiye) doğru meyil edecektir. Oradan (Çobanbey) istasyonunda demir yoluna buluşacaktır. Ondan sonra Bağdat demir yolunu takip edecek ve demir yolunun platformu (Nusaybin)e kadar Türk arazisini üzerinde kalacaktır. Oradan (Nusaybin) ile (Cezire-i İbn Ömer) arasından geçen eski yolu takip ederek Cezire-i İbn Ömer'de (Dicle) ye

ulaşacaktır. (Nusaybin) ve (Cezire-i İbn Ömer) mevkiyle (bileyük) Türkiye'ye kalacaktır. Bu yoldan istifade hususunda her iki memleket, aynı hukuka malik olacaklardır. (Çobanbeyli) ile (Nusaybin) arasındaki demiryolunun istasyon ve mevküfları demiryolu platformunun aksamından addedilerek Türkiye'ye kalacaktır. İşbu itilafnamenin imzasından itibaren bir ay zarfında hattı mezkûru tespit etmek üzere tarafların (tarafeyn) murahhaslarından mürekkep bir komisyon teşkil olunacaktır. Bu komisyon, aynı müddet zarfında işe başlayacaktır.

Madde 9-Osmanlı sülalesinin kurucusu, Sultan Osman'ın büyük pederi Süleyman Şah'ın Caber Kalesinde bulunan ve Türk mezarı namile maruf merkadi, (mezarı) müştemilatı ile beraber, Türkiye'nin malı olarak kalacak ve Türkiye orada muhafızlar ikame ve Türk Bayrağını çekebilecektir. (dalgalandıracaktır).

Madde 10-Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti.

(Pozantı) ile (Nusaybin) arasındaki Bağdat demiryolu parçası imtiyazının Adana vilayetinde inşa edilmiş bulunan şubelerin imtiyaz ile beraber imtiyazlara bağlı ve bilhassa işletme ve nakliyat ticaretine yeterli hukuk kuralı, müsaadat ve menafiyle birlikte Fransız hükümetinin bildireceği bir Fransız grubuna devredilmesini kabul eder. Türkiye, (Meydanı Ekber)den (Çoban Beyli)ye kadar, Suriye arazisinde nakliyat askeriyesini icra etmek hakkını haiz olacaktır. Suriye dahi (Çoban beyli)den (Nusaybin)e kadar Türk arazisinin üzerinde Şimendiferle nakliyatı askeriyesini icra etmek hakkını haiz olacaktır. İşbu parça ve birimleri üzerinde esas itibariyle hiç bir farklı fiyat konulamaz. Gerek duyulduğunda işbu kaide hilafında hareket edilebilmesi hususunda iki hükmet müttefikane tetkik etmek hakkını muhafaza ederler. İtilafın imkânı bulunmaması halinde tarafların her biri, tekrar serbesti hareketini elde edecektir.

Madde-11 İşbu itilafnamenin tasdikinden sonra Türkiye ile Suriye arasında bir gümrük mukavelesi aktı için muhtelit bir komisyon teşkil olunacaktır. Mezkûr mukavelenin şerait ve müddeti devamı, işbu komisyon tarafından tayin olunacaktır. Adı geçen mukavelenin aktine kadar, tarafların serbesti hareketlerini muhafaza edeceklerdir.

Madde-12 Kuveik suyu, Halep şehri ile kuzeyde metruk kalan mıntıka arasında her iki tarafı insafa uygun bir surette tatmin edecek veçhile tevzi olunacaktır. Halep şehri, mıntıkanın ihtiyacına elverişli olmak üzere, kendi marifetiyle, Türk toprağında, Fırat'tan dahi su alabilecektir.

Madde-13 Mukim veya yarı göçebe ahaliden, sekizinci maddede tespit edilen hattın öte veya beri tarafında bulunan meralarda hakkı istifade etme veya emlak ve araziye malik bulunanlar, önceki gibi, haklarını kullanmağa devam edeceklerdir. Bunlar, işletme ihtiyaçları için serbestçe ve hiç bir gümrük ve mera resmi ve ne de sair hiç bir resim vermeksizin hattı

mezkûrun bir tarafından, diğer tarafına yavruları ile beraber hayvanlarını alacak ve edevatlarını ve tohumlarını ve tarımsal ürünlerini nakledebileceklerdir. Bunlara ilişkin teklifler ve vergiler, ikamet etlikleri memlekette vermeğe mecbur oldukları kararlardır.

20 Teşrinievvel 1337 ve 1921 tarihinde Ankara’da iki nüsha olmak üzere tanzim kılınmıştır.

İmzalar:

Franklen Buyyon

Yusuf Kemal

Yukarıdaki itilafnamenin 11’inci maddesinde mezkur olduğu veçhile Türkiye ile Suriye arasındaki gümrük mukavelesi aktı için Beyrut’ta karma bir komisyon teşkil edilmiş ve bu komisyonda tarafımızdan (Muhittin Paşa) hazretleri aza olarak bulunmuştur.